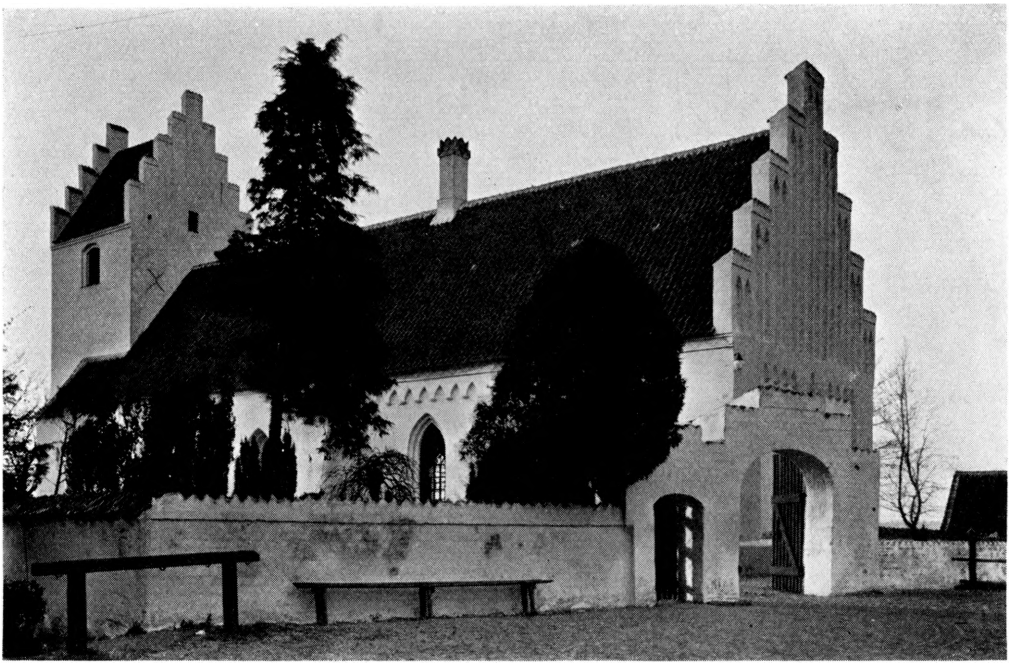

V. H. 1931

Fig. 1. Marvede. Ydre, set fra Sydøst.

MARVEDE KIRKE

ØSTER FLAKKEBJERG HERRED

Kirken, (ler nævnes i Roskildebispens Jordebog o. 1370 med en halv Plovs Land og da svarede 1 Mark[1], tilhørte senere Gaarden Fuirendal[2], og da denne gik op i Grevskabet Holsteinborg, fulgte Kirken med. 1. Januar 1918 overgik den til Selveje.

Kirken ligger paa et ret fladt Terræn, men dog med vid Udsigt mod Nord til Nabokirkerne; der lindes ingen Landsby ved den. Kirkegaardsmuren er sentmiddelalderlig, af Munkesten, med Undtagelse af en Del af Øst- og Sydmuren, der er moderne. I den gamle Del af Sydmuren er fire fladbuede Blændinger. I Østmuren en gammel Portal med takkede Kamme, fladrundbuet Port og fladbuet Sidedør, begge med indvendig Fals.

Bygningen bestaar af romansk Skib, gotisk Taarn og moderne Østforlængelse af Skibet.

Af *den oprindelige Kirke* staar nu kun det ret anselige Skib tilbage. Materialet er raa og kløvet *Kamp* uden gennemført Skiftegang, paa Hjørnerne tildannede Kvadre. Den romanske Murhøjde er o. 5,40 m over nuværende Terræn.

Af Enkeltheder findes nu kun i Sydmuren et i nyere Tid tilmuret, rundbuet, smigdannet Vindue, med Stik af kiledannede *Kridtsten*. Det er 104 cm bredt

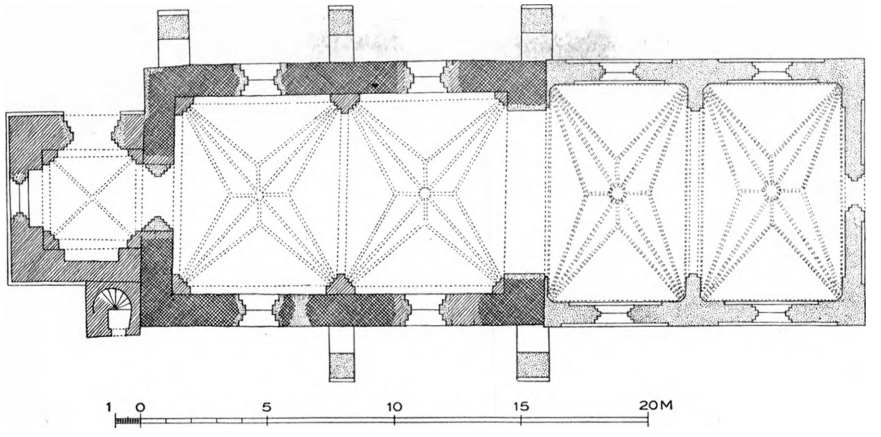

Fig. 2. Marvede. Plan. 1 : 300. Maalt af Aage Roussell 1931.

og dets Buetop sidder o. 50 cm under Overkanten af den romanske Mur. Efter dets Plads maa man formode, at Skibet har haft to Vinduer i denne Mur. Af Syddøren, der har været i Brug til Kirkens store Omdannelse i 1863—64 under Ledelse af Arkitekt J. D. Herholdt, staar ingen oprindelige Spor tilbage, og af Norddøren skimtes kun Siderne, sat af tildannede Kampesten, 170 cm bred i ydre Murflugt. En Del af den gamle Vestgavl er bevaret under Taarnet.

Gotiske Omdannelser og Udvidelser. Kirken har haft flere gotiske Tilbygninger, saaledes baade et Sakristi og et Vaabenhus, som begge nedbrødes 1863. Nu er kun bevaret det smalle *Taarn,* opført af Munkesten i Munkeskifte vistnok paa en svær Syld, der nu er dækket af en voldsom, støbt Sokkel. Hele Taarnets Yderside er cementpudset. Taarnrummet, der nu tjener som Vaabenhus, har aabnet sig mod Skibet med en høj Spidsbue, der ved Omdannelsen blev lukket med et Skillerum med en mangefalset, spidsbuet Dør. I de tre andre Vægge er store, spidse Spareblændinger; den nuværende Dør og Vinduet, henholdsvis mod Nord og Vest, stammer fra Herholdts Restaurering. Taarnets Krydshvælv synes senere indbygget, men er dog middelalderligt, med spidse Skjoldbuer til alle Sider og Kvartstens Ribber uden Overribber. Mellemstokværket har til de tre frie Sider fladbuede Lysaabninger, udvendig med spidsbuede, indvendig med fladbuede Spejl. Den søndre dækkes delvis af det senere *Trappehus,* hvis Dør sidder i et spidsbuet Spejl og har en fladbuet Overligger skaaret i een Kridtsten med Rundstav i Forkanten. Vindeltrappen er venstresnoet med Spindel af 20 cm tykke, indtil 78 cm høje, Søjlestykker af Kridtsten. Klokkestokværket bæres af tre Lag Egebjælker, det nederste hvilende paa en Rem i Nord og Syd. Mod Vest, Nord og Syd et fladbuet Glamhul med Fals. Vestre Gavlfelt har ni spidsbuede Højblændinger, østre er helt glat (ommuret) med en lille Luge forneden. Hver Gavl har ni Kamtakker, dækkede af Munketegl.

Skibets to Hvælv er smukke, sengotiske Stjernehvælv med spidse Skjoldbuer og Gjordbue og Kvartstens Ribber. Det kan ikke afgøres, om de er ældre eller yngre end Taarnet, men stammer som dette fra o. 1500. I begge Sider af Skibet skimtes store, tilmurede, fladbuede eller fladrundbuede Vinduer.

I 1863—64 nedreves det gamle Kor, ved hvis Nordside der maa have ligget et Sakristi, hvortil Fundamenter er truffet ved Gravninger. I Stedet for opførtes et nyt og større *Kor* i Skibets Bredde af smaa, gule Mursten i nygotisk Stil med Blændingsgavl i Øst og i alle Mure store Blændingsfelter med Spidsbuefrise i Overkanten. I Tilbygningen indbyggedes to Fag Stjernehvælv som Skibets, men med profderede Ribber. Deres Dekoration er udført 1867 efter Tegning af J. D. Herholdt.

Samtidig opførtes store Stræbepiller med Sprængbuer ved Skibets Sider.

Tagværkerne er nye.

Kirken staar nu hvidkalket med mørkkalket Fod og er teglhængt.

†*Glasmalerier*, nævnt 1755. Paa Vinduet ved Prædikestolen var en Rude, hvorpaa Vaaben og Aarstallet 1629 og herunder: »Laurits Lauritz(øn)«. Paa en anden Rude en Person i Præstehabit og med Bog i Haanden, derunder: »Arnoldus Christoffersen 1629«. Paa Vinduet ligeoverfor Prædikestolen fandtes to Vaaben med Navne: »Peder Lauritzøn og Jens Pedersøn«. Endnu en Rude med Præst i Ornat: »D. Christophorus Arnoldi«, og paa Ruden ved Siden af fandtes hans Hustru og en lille Datter, begge i Sørgedragt, derunder: »Karine Her Christophers«.

INVENTAR

Alteropbygningen er samtidig med det nye Kor og har en Predella, med et indlagt, bronzeret, zinkstøbt Relief (Luc. 2,10—11), og derover en Krucifiksgruppe. Det tidligere †*Alterbord* var (1808) muret »med tykke Muursteen« og havde i søndre Side en Gemmeniche.

Den tidligere †*Altertavle* var ifølge Høyen (1832) en trefløjet, gotisk Tavle, hvis Skab var delt i et bredt Midtfelt, der indeholdt en Fremstilling af Gud Fader med den døde Kristus, samt to smalle, tværdelte Sidefelter med Kristi Hudstrygning, Tornekroningen, Pilatus' Haandvask og Korsegangen. I Fløjene stod de tolv Apostle. †*Antemensalet* havde et Maleri af Nadveren, der »mindede om Efterligning af Heemskerck eller Floris«[3].

Altersølv. Kalk (Fig. 3), 20 cm høj, fra 1580, med ottetunget Fod, langs hvis Rand graverede Versaler: »Her Tommes Masen Sonne Pres til Marede Kirke Jens Klavsen Per Ørsen Kirke Verre til Marede Kirre 1580«; paa en af Siderne et paanaglet, støbt Krucifiks; Foden stemplet to Gange med Mestermærke for en Næstvedguldsmed (Olrik 604); ottekantet Skaft; Knop med

V. H. 1931

Fig. 3. Marvede. Alterkalk 1580 (S. 1042).

P. N. 1913

Fig. 4. Marvede. Daabsfad (S. 1043).

buklet Over- og Underside og opdrevet og ciseleret Midtbælte; Kummen vistnok nyere. *Disk* med Cirkelkors, men uden Mærke.

Oblatæske rund, af kbh. Prøvesølv, sikkert fra 1713, men stemplet med ældre Københavnsmærke 16.. (Aarstallet udslidt)[4]; paa Bundens Underside indprikket: »Gud allene til Ehre giefet til Marwede Kirke af MMSH 1763«; paa Laaget graveret Klokkeblomst-Kant og i Midten Spejlmonogram, vistnok D H D K; Mestermærke for N. Jonsen 1713 (Olrik 381). *†Sygekalk* og *-disk,* af Sølv, nævnt 1647. *†Røgelsekar,* omtalt 1808.

Alterstager, 43 cm høje, med Balusterled; fra o. 1700.

Alterbibel (tysk, Nürnberg 1720), i samtidigt Bind, med Messingbeslag. Paa Hjørnerne Reliefler af Evangelisterne, paa Midten: Kristus med Verdenskuglen og Moses; paa Spænderne: Peter og Paulus.

Font (Fig. 5), af Granit, romansk, af een Sten. Kummen, der er formet som et Terningkapitæl, 80 × 81 cm, har foroven en tovsnoet Rand med skiftende Snoninger; forneden i Fligene sammensatte Blade og tværs over Felterne vandrette Bælter med reliefhugget Akantusranke. Tovsnoet Skaftvulst, hvis Snoning vender ni Gange, derunder en mindre, gennemløbende Tovstav. Intet Afløb; ret stærkt ophugget. Ny Cementfod.

Fad (Fig. 4), af nederlandsk Arbejde, fra o. 1625—50, 76 cm i Tvm.; i Midten Evas Skabelse; derover Fugle og en Hare; paa Randen: Vildsvin, Hund, Enhjørning, Ræv(?), Hjort, Enhjørning; alt paa Baggrund af barokt Bladslyng.

Korbuekrucifiks, sengotisk, fra o. 1475—1500, af landligt Arbejde. Den undersætsige Figur, o. 100 cm høj, har tovsnoet Tornekrone, stor Haarlok til højre,

kort, kløftet Fuldskæg, markerede Ribben, snæver Midje, Lændeklæde med Midtsnip og lang Flig ved venstre Side; raat skaarne Ben. Nyt Korstræ af Fyr; brunmalet. Paa Taarnrummets søndre Væg.

Prædikestol (Fig. 6) fra o. 1630, maaske af Abel Schrøder eller i hvert Fald beslægtet med hans Arbejder[5]. De fem Storfelter har Bueslag med Muslingskal, Skiveornamenter paa Pilastrene og S-Baandslyng paa Buen; og foran disse staaende Figurer af Evangelisterne og Kristus med Verdenskuglen. Hermerne er Apostelfigurer: Peter, Thomas, Jakob, Johannes, Andreas, Bartholomæus. Nedhængene under Fagene har Kassetteværk. Vægfaget er moderne, af Fyr, ligesom Konsolnedhængene. Brunmalet, hvorunder spores grønne og sorte Farver. Ny Opgang. 1758 nævnes, at Stolen havde Indskriften: »Canticum Mosis et canticum agni Dei 1653« (»Moses' Sang og Guds Lams Sang 1653«).

Stoleværket er nyt, ligeledes *Korstole* og *Degnestol*.

Klokker. 1) 1685. Under en Frise af Akantusblade staar to Versal-Indskrifter, der næsten fylder hele Klokkelegemet: »Alting til Guds Ære[6], Gud til Ære oc Meenigheden til Glæde efter høiædle Herrers Stift Amtmandens Her Otto Krabbis oc Biskopens Doctor Hans Baggers Tilladelse haver Provsten Mag. Povl Munkgaar oc Sognepræsten Her Villum Kruck ladet denne Klokke af Kirkens Midler omstøbe Aar 1685 in Novembri. Herre søg dit Husis Beste«. Paa den anden Side:

Til Liud til Liud, i Jesu Nafn
Ieg biuder Dig at komme;
Til Suk til Suk, Dig sleif(!) til Gafn,
De onde med de fromme.
Guds Huus nu søg, Du finder der,
Det Hierte-Saaret trøster,
Ei hiemme blif, naar andre her,
For sine Synder røster.
Ieg minder paa, ieg vekker op,
Ei langsom vær at komme;
Men kom med agtsom Siæl ok Krop,
Naar Du mig hører bromme«.

I Højde med sidste Verslinje: »N. I. S. K (sikkert henvisende til Støberen Claus [Nicolaus] Jørgensen, Kalundborg). Tvm. 91 cm.

2) Omstøbt af B. Løw & Søn 1918 med Anvendelse af to Relieffer fra den tidligere Klokke: Kristus i korsfæstet Stilling (uden Kors), 25 cm høj, samt en siddende Mand med Sværd, 13 cm høj. Tvm. 100 cm.

Paa Klokken stod tidligere, over to Ornamentbælter: »Claves vam Dam me fecit anno 1640« (»Claus van Dam gjorde mig Aar 1640«). Tvm. 99 cm.

GRAVMINDER

†Tavle, af Træ, sort, over Hr. Peder Svendsøns to Hustruer, Mechtille Lauritzdatter, død 19. Nov. 1649, 28 Aar gammel, og Maria Hansdatter, død 9. Juni 1661, 37 Aar gammel, samt hendes liden, unge Søn, Christian Petersøn Rhode, død 13. Aug. 1658, 5 Aar gammel. »Her hos saaes tvende Vaaben:

P. N. 1913

Fig. 5. Marvede. Font (S. 1043).

P. N. 1913

Fig. 6. Marvede. Prædikestol (S. 1044).

Paa det første stoed et Haandblad, paa det andet 4 Palmequiste, med Inscription over begge: E Semine Seges Ao 1661«, (»Af Frøet kommer Sæden«). Forneden Æreminde paa Latin. Hang (1755) i †Sakristi over en Begravelse.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA). — Kaldsbøger 1817—1914 (ved Embedet). — Ø. Flakkebjerg Herredsbog 1647 (LA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA), 1808 (NM). — Museumsindberetninger af J. B. Løffler og Ivar Hertzsprung 1895, C. M. Smidt og Poul Nørlund 1913. Revideret af P. N. og V. H. 1931.

Høyens Notebog XII. 1832. S. 26 (NM). J. D. Herholdts Udkast 1865 til Korets Udsmykning (Kunstakademiet).

[1] S. R. D. VII, 118. [2] Danske Herregaarde ved 1920. I, 450. [3] Høyen. S. 26. [4] Guardeinmærket for C. Ludolf 1679—1729. [5] Danmarks Kirker. Præstø Amt. S. 1083. [6] Herefter indskudt Christian den 5.s Navnetræk og Valgsprog: »Pietate et iustitia«.

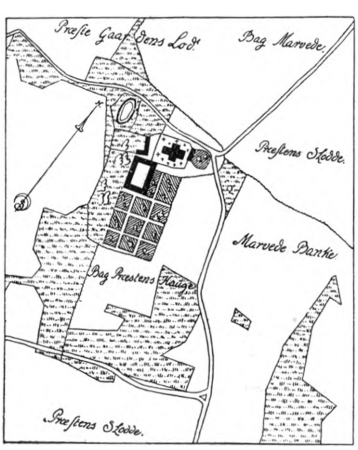

Fig. 7. Marvede 1787.